

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розглянуто важливі питання, пов'язані з обсягом використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для досягнення певної мети, ефективністю здійснення витрат підприємством, управління та планування ними. Досліджено елементи системи управління витратами в поєднанні з функціями управління, проаналізовано взаємозалежність процесу планування витрат з процесами контролю та регулювання, визначено мету розробки плану витрат підприємства. Таким чином зазначене підтверджує актуальність даних досліджень.

Ключові слова: витрати, управління витратами, планування витрат, ресурси, собівартість готової продукції, облік витрат, фінансовий результат.

Abstract

Considered important issues related to the amount of resources used by the enterprise in the monetary sense to achieve a certain goal, the efficiency of the implementation of enterprise costs, management and planning. The elements of the cost management system in conjunction with control functions were investigated, the interdependence of the cost planning process with the control and regulation processes was analyzed, the purpose of the development of the enterprise expenses plan was determined. Thus, the indicated confirms the relevance of these studies.

Keywords: costs, cost management, cost planning, resources, cost of finished products, cost accounting, financial result.

Вступ

Успішне функціонування вітчизняних підприємств на сучасному рівні розвитку економіки України безпосередньо залежить від ефективності здійснення витрат підприємств. В умовах становлення економічної моделі розвитку економіки орієнтація технічного розвитку підприємства на кінцеві результати діяльності є одним з найбільш важливих завдань управління. Оптимізацію обсягів витрат можна назвати необхідною умовою розвитку виробничих можливостей підприємства. Тому управління ефективністю витрат з метою їх оптимізації повинне стати пріоритетним напрямом розвитку підприємств.

Метою даної роботи є систематизація підходів до визначення сутності витрат підприємства, процесів планування та управління ними.

Результати дослідження

Економічна теорія розглядає певні підходи щодо визначення витрат підприємства, які чітко відрізняються за спрямуванням. Основними з таких підходів є трактування даного поняття з бухгалтерської та економічної точок зору.

Існує суттєва різниця між бухгалтерським та економічним тлумаченням витрат, пов'язаних з діяльністю підприємства. Охарактеризування витрат як загальноекономічної категорії розкриває дане поняття як застосування деяких речовин і природних сил у момент здійснення підприємством господарювання. За економічним спрямуванням витрати вважають «затратами втрачених можливостей», що являють собою сукупність коштів, яку можливо одержати за умови запровадження максимально вигідного з усіх запропонованих альтернатив щодо споживання ресурсного потенціалу. Економічні витрати кожного ресурсу, необхідного для створення благ, складають його вартість за впровадженням найвигіднішого з усіх попередньо розглянутих варіантів. При цьому в понятті економічних витрат враховано обмеження ресурсного потенціалу, кількість та якість варіантів його застосування. З точки зору прихильників бухгалтерського підходу, витратами вважають лише конкретні зменшення ресурсів.

Існує багато поглядів щодо визначення витрат підприємства. Розкриємо приклади деяких з них в таблиці 1:

Таблиця 1 – Сутність поняття «Витрати підприємства»

| Джерело | Визначення |
|---|---|
| Зайдель Х. [1] | Витрати – це виражене в грошах споживання товарів та послуг для виготовлення виробничої продукції за певний період [с. 179] |
| Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97р. №283/97-ВР зі змінами та доповненнями [2] | Валові витрати виробництва та обігу – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності |
| Глен А. Велш, Данієл Г. Шор [3] | Витрати – це визначена в доларах сума ресурсів, які були використані чи витрачені підприємством протягом певного часу з метою отримання доходу [с. 37] |
| П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». 3 «Звіт про фінансові результати», 16 «Витрати» [4] | Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) |
| Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. [5] | Витрати – це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети [с. 32] |
| Онисько С. М., Марич П. М. [6] | Виробничі витрати – це спожиті у процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю [с. 123] |

Витрати підприємства прямо впливають на собівартість готової продукції, робіт та послуг. Собівартість продукції може включати всі фактичні витрати. Це дозволяє визначити рівень даних фактичних витрат підприємства, реальні витрати, прибуток, рентабельність підприємства, встановити конкурентоспроможну ціну на продукцію та товари.

Держава встановлює та затверджує норми, нормативи і ліміти фактичної собівартості за окремими елементами витрат, що необхідні для коригування собівартості в цілях оподаткування. Витрати на рекламу, відрядження, оплату відсотків кредиторам та банкам, деякі інші належать до нормованих державою.

Стабільність і розвиток будь-якого суб'єкта підприємництва на конкурентному ринку залежатиме від створення ефективної системи управління витратами. Для формування системи управління витратами необхідно визначити структуру цієї системи, яка повинна містити складові (елементи) які взаємодіють між собою відповідно до поставлених завдань. Розмір витрат є основним чинником для оцінювання ефективності діяльності підприємства, а також значно впливає на формування фінансового результату підприємства.

На вітчизняних підприємствах існують такі проблеми щодо управління витратами, як: створення нової системи обліку, контролю та аналізу, спрямованої на задоволення потреб управління; переорієнтацію вітчизняної практики з урахуванням зарубіжного досвіду на вирішення завдань, поставлених перед управлінням у ринкових умовах; створення нових систем отримання інформації про витрати і застосування нових методів контролю і аналізу [7].

До елементів системи управління витратами відносять прогнозування і планування, нормування, організування, калькулювання, мотивацію та стимулювання, облік, аналіз, регулювання, контроль. Вони поєднані з такими функціями управління як планування, організування, мотивування, контроль та регулювання.

Механізми управління витратами передбачають застосування певних методів та інструментів, за допомогою яких вивчають витрати, досліджують їхню поведінку, щоб управляти ними. Вибір методів полягає у застосуванні різноманітних способів і прийомів, за допомогою яких можна вивчити та отримати точну інформацію про витрати і на її підставі прийняти правильні управлінські рішення. Прийняття управлінських рішень впливає на величину фінансового результату підприємства, і тому завершальним етапом є оцінка прийнятого рішення на відповідність поставленим завданням. Якщо результат оцінки свідчить, що реалізація певних рішень і заходів має недоцільний і невигідний характер, виникає необхідність вибору іншого методу аналізу, який забезпечить вигоду та окупність витрат підприємства [8].

Управління витратами – це складний, багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, ціллю яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства.

Цей підхід розділяє О.П. Градов, який відзначає, що управління витратами не завжди повинне бути спрямоване безпосередньо на економію витрат. Принциповим є забезпечення ефективності цих витрат, тобто одержання прибутку, що реально виправдовує витрати. Саме тому головним в управлінні витратами є запобігання потенційно неефективним витратам.

Крім того, підготовка кожного управлінського рішення в сфері управління витратами, вибору напрямків та форм регулювання їх рівня повинні враховувати альтернативні можливості дій та забезпечувати варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. При цьому, якими б ефективними не здавалися ті або інші проекти рішень в області управління витратами, вони не повинні вступати в протиріччя з головними цілями діяльності підприємства, стратегічними напрямками його розвитку, оскільки це підриватиме економічну основу ефективного використання ресурсів в майбутньому періоді.

Основою для прийняття рішень є планування, що являє собою управлінську діяльність, яка передбачає розробку цілей і завдань управління виробництвом, а також визначення шляхів реалізації планів для досягнення поставлених цілей.

Сутність планування полягає в розробці та обґрунтуванні цілей найкращих методів і способів їх досягнення при ефективному використанні всіх видів ресурсів, необхідних для виконання поставлених завдань, і встановлення взаємодії [9].

Процес планування поступово переходить в процес контролю та регулювання. Це спостерігається за допомогою етапів планування:

1. Визначення мети та завдань;
2. Пошук альтернативних варіантів;
3. Збір даних про альтернативні варіанти дій;
4. Вибір альтернативного варіанту дій;
5. Реалізація прийнятих рішень;
6. Порівняння фактичних та запланованих результатів;
7. Прийняття заходів по ліквідації відставання від плану.

По суті перші п'ять етапів представляють процес прийняття рішень або планування, кінцевий результат якого відображається на п'ятому етапі – реалізація прийнятого рішення. Два останні етапи відображають процес управління прийнятим рішенням, який складається з оцінки та коректування фактичних результатів з метою виконання вибраного альтернативного варіанту [10].

Метою розробки плану витрат підприємства є визначення планових економічно обґрунтованих витрат стосовно: товарного і реалізованого обсягу господарської діяльності з виготовленої продукції (надання послуг, виконання робіт, придбання товарів); здійснення загальнодержавного управління підприємством; виконання господарських операцій зі збуту продукції; виплати податкових платежів; здійснення капітальних інвестицій; виконання господарських операцій у сфері фінансових операцій.

Висновки

Отже, узагальнюючи всі попередні визначення, поняття «витрати підприємства» являє собою виражені в грошовій, матеріальній чи нематеріальній формах виплати або ресурси, що є зменшенням активів або власного капіталу, витрачені підприємством в процесі виготовлення продукції, робіт, послуг з метою досягнення цілей підприємства – задоволення потреб споживачів та отримання максимального прибутку від реалізації готової продукції, робіт та послуг підприємства. Всі управлінські рішення в області ефективного використання ресурсів та організації їхнього обороту тісно взаємозв'язані та прямо або побічно впливають на кінцеві результати фінансової діяльності підприємства. Тому управління витратами повинно розглядатися як комплексна функціональна керуюча система, що забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких робить свій внесок у загальну результативність діяльності підприємства. Планування – це особлива стратегія підприємства, щодо прийняття рішення, яке стосується не однієї події, а діяльності підприємства в цілому. Тому, процес планування нерозривно пов'язаний з процесом контролю. Забезпечення збільшення прибутку можливе за рахунок раціонального використання і зниження витрат на виробництво (собівартість) продукції. Тому велика увага надається саме витратам – видам витрат, місцю їх виникнення, принципам управління ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Зайдель Х. Основы учения об экономике / Зайдель Х., Теммен Р. – М.: Дело ЛТД, 1994. – 400 с.
2. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.97р. №283/97-ВР зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/334/94-%D0%B2%D1%80>
3. Глен А. Велш, Данієл Г. Шор. Основи фінансового обліку / Глен А. Велш, Данієл Г. Шор; [переклад з англійської О. Мінін, О. Ткач]. – К.: Основи, 1997. – 943 с.
4. П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». 3 «Звіт про фінансові результати», 16 «Витрати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
5. Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. Управління витратами підприємства: Навчальний посібник / Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
6. Онисько С. М., Марич П. М. Фінанси підприємства [Підручник для студентів ВНЗ] / Марич. П. М. [2-ге вид., стереотип]. – Львів: Магнолія Плюс, 2005. – 366 с.
7. Кулинич, М. Б. Управлінський облік як інформаційна система ефективного управління витратами підприємства / М. Б. Кулинич, С. В. Сорока // Науковий вісник – 2010. – С. 98- 103.
8. А. І. Ясінська, Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах, Національний університет «Львівська політехніка», УДК:658:657.471.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/files/54.pdf>
9. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.І: Монографія. – 2-ге вид., стереотип. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368с.
10. Трубочкина М. И. Управление затратами предприятия: Учебное пособие. – 2 –е изд., испр. и доп. –М.: ИНФРА-М, 2013. – 319 с.

Штанько Ольга Сергіївна – студентка гр. МОз-14(б), Факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, olichka.lialka@gmail.com

Науковий керівник: Карачина Наталія Петрівна – доктор економічних наук, професор кафедри Менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет, місто Вінниця.

Olha Shtanko – a student, Faculty of Management and information security, Vinnytsya.

Supervisor: Natalia Karachyna - Doctor of Economics, Professor of the Department of Management, Marketing and Economics of Vinnytsia National Technical University, s. Vinnytsia.